
PREPOZNAVANJE NASILJA I POVREDA RAVNOPRAVNOSTI ŽENA S INVALIDITETOM

BROŠURA

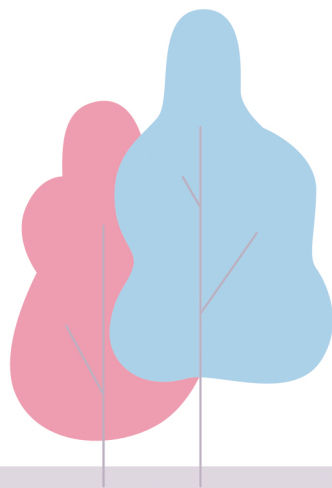

PREPOZNAVANJE NASILJA I POVREDA RAVNOPRAVNOSTI ŽENA S INVALIDITETOM

BROŠURA

Ova Brošura je izrađena u okviru projekta „Govorimo o nasilju i diskriminaciji žena s invaliditetom” koji finansira Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava. Sadržaj ove Brošure odgovornost je I MI Boke i ne odražava nužno stavove Ministarstva ljudskih i manjinskih prava.

Prepoznavanje nasilja i povreda ravnopravnosti
žena s invaliditetom

BROŠURA

Izdavač:

Inicijativa mladih s invaliditetom Boke (I MI Boke)

Stari grad br. 454, 85330 Kotor

+382 (0) 68 022 803

info@imiboke.me

<https://imiboke.me/>

Za izdavača:

Miroslava-Mima Ivanović

Autorka:

Ana Novaković-Kečina

Dizajn:

Darija Begić

Štampa:

Studio Mouse

Tiraž:

1500 kom

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-819-10-1

COBISS.CG-ID 22538756

Žene, djevojke i djevojčice s invaliditetom izložene su **višestrukoj i intersekcijskoj diskriminaciji**, po osnovu toga što su **ženskog pola** i po osnovu toga što **imaju invaliditet**, što utiče na njihovo odrastanje, obrazovanje, zapošljavanje, društveni i ekonomski status, stvaranje partnerskih i porodičnih odnosa i još dosta toga.

Višestruka diskriminacija predstavlja diskriminaciju osobe ili grupe osoba **po dva ili više osnova istovremeno**, odnosno diskriminaciju po više ličnih svojstava ili karakteristika odjednom (koja **nisu neodvojiva i nerazlučiva**).

Primjer

Žene s invaliditetom iz ruralnih područja se suočavaju sa još više predrasuda i stereotipa nego žene bez invaliditeta u pogledu odlazaka kod ginekologa, što predstavlja diskriminaciju po osnovu pola. Dodatno, i ono malo ginekoloških ambulanti u koje bi otišle im je nepristupačno, što predstavlja diskriminaciju po osnovu invaliditeta. Zbog toga su žene s invaliditetom iz ruralnih područja višestruko diskriminisane u ostvarivanju prava na zaštitu reproduktivnog zdravlja.

Intersekcijaska diskriminacija je diskriminacija koja takođe nastupa **po osnovu dva ili više ličnih svojstava ili karakteristika istovremeno**, ali koja su u ovom slučaju međusobno povezana na takav način da su **neodvojiva i nerazlučiva**.

Primjer

Na kraju 2021. godine je bilo 38% više nezaposlenih žena s invaliditetom nego nezaposlenih muškaraca s invaliditetom. Uzrok tome je kako pol tako i invaliditet ovih žena, ali je nejasno u kom dijelu postoji diskriminacija po osnovu pola, a u kom po osnovu invaliditeta. Ove dvije diskriminacije su zapravo neodvojive i jedna drugu čine još većom.

Žene, djevojke i djevojčice s invaliditetom **češće doživljavaju nasilje ili zlostavljanje** u poređenju sa ženama, djevojkama i djevojčicama bez invaliditeta. Neke studije pokazuju da je veća vjerovatnoća da će žene s invaliditetom doživjeti nasilje ili zlostavljanje od strane sadašnjeg ili bivšeg partnera u poređenju sa ženama bez invaliditeta.

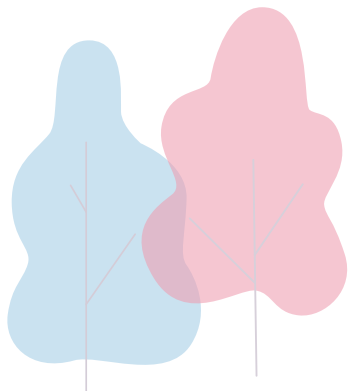
Žene s invaliditetom kojima je potrebna pomoć u svakodnevnim aktivnostima kao što su kupanje, oblačenje ili hranjenje **mogu biti u većoj opasnosti od zlostavljanja** jer su **fizički ili mentalno ranjivije** i mogu imati mnogo različitih pomagača/ica u svom životu.

Supružnici ili partneri su najčešće oni koji vrše nasilje ili zlostavljanje žena s invaliditetom, međutim to mogu biti i **članovi/ce porodice, ukućani, njegovatelji/ce ili lični/e asistenti/kinje**.

Nije lako iskorijeniti nasilje, ali na nama je da se borimo protiv njega, svako na svoj način.

Nasilje se tiče svakog pojedinca, jer oblikuje društvo u kojem živimo i može da se desi svima.

Nasilje nije „privatna porodična stvar“ – to je društveni problem i odgovornost svih nas.

VRSTE NASILJA

Fizičko nasilje – Svako nasilno ponašanje uz upotrebu fizičke sile i svaka direktna ili indirektna aktivnost koja može prouzrokovati fizičku bol i ugroziti život, integritet ili zdravlje djevojčice, djevojke i žene s invaliditetom. Često se javlja uz druge oblike nasilja, opisane u nastavku.

Uključuje: Šamaranje, guranje, udaranje, saplitanje, grebanje, pljuvanje, gađanje, šutiranje, čupanje, davljenje, gušenje, nanošenje opekotina ili posjekotina, ujedanje, vezivanje, ograničavanje kretanja, uskraćivanje hrane i pića, davanje psihoaktivnih supstanci ili neodgovarajuće terapije...

Psihičko ili emocionalno nasilje – Svako ponašanje na internetu ili uživo, koje (direktno ili indirektno) može prouzrokovati osjećaj lične nesigurnosti ili psihički bol i dovesti do narušavanja psihičkog zdravlja i emocionalne ravnoteže djevojčice, djevojke i žene s invaliditetom. Često je karakteristično za početak nasilnih odnosa i prethodi drugim oblicima nasilja.

Uključuje: Prijetnje, ponižavanje, ismijavanje, zastrašivanje, emotivno ucjenjivanje, iznuđivanje, izolovanje, zabranjivanje ili ograničavanje pristupa sredstvima informisanja, kontrolisanje komunikacije s drugim ljudima, prezaštićivanje, stalno mijenjanje načina ponašanja i ophođenja...

Verbalno nasilje – Svako ponašanje na internetu ili uživo, u vidu vrijeđanja ili stalnog uvredljivog načina obraćanja koje izaziva osjećaj poniženosti, uvrijeđenosti, povrijeđenosti, što dovodi do narušavanja mentalnog zdravlja i integriteta djevojčica, djevojaka i žena s invaliditetom. Često ga prate i drugi oblici nasilja, pogotovo psihičko i emocionalno.

Uključuje: Vrijeđanje, upotrebu teških i ružnih riječi, verbalno napadanje i izlive bijesa, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima, konstantno kritikovanje, kažnjavanje u prisustvu drugih osoba, ismijavanje na račun tijela i ličnosti, odlučivanje i davanje mišljenja u tvoje ime...

Seksualno nasilje – Svako ponašanje na internetu ili uživo, koje uključuje bilo kakvu prinudnu ili neželjenu seksualnu aktivnost, seksualno uznemiravanje ili napad na tijelo djevojčice, djevojke i žene s invaliditetom, što izaziva i fizičke i emocionalne povrede. Počinilac/teljka

seksualnog nasilja može koristiti fizičku silu, prijetnje i zastrašivanja ili zloupotrijebiti osobu koja nije u stanju da da punu i informisanu saglasnost za seksualni odnos. Seksualno nasilje se dešava i među ljudima koji se međusobno poznaju, kao i u porodici, braku ili partnerskoj vezi.

Uključuje: Silovanje, pokušaj ostvarivanja neželjenog seksualnog kontakta, neželjeno dodirivanje, seksističko komentarisanje, seksualno uznemiravanje, dijeljenje privatnih fotografija i snimaka, nanošenje neželjenog bola tokom seksualnog odnosa, povrjeđivanje genitalija, neželjeno izlaganje pornografiji, prinuda na seksualni odnos bez kontracepcije...

Ekonomsko nasilje – Svako ponašanje na internetu ili uživo, koje ima za cilj uskraćivanje sredstava i finansija, zabranu zaposlenja, i gubljenje kontrole i prava na imovinu, novac ili porodično nasljeđe djevojčica, djevojaka i žena s invaliditetom. Ekonomsko nasilje najčešće dovodi do izolacije žena, urušavanja sigurnosti i stvaranja osjećaja zavisnosti. Onemogućavanjem žene da ima svoja finansijska sredstva ili da se zaposli, onaj ko vrši nasilje drži ženu u podređenom i zavisnom položaju, što često bude jedan od glavnih razloga koji ženu s invaliditetom sputavaju da izađe iz nasilne zajednice.

Uključuje: Kontrolisanje finansija i novca, uskraćivanje osnovnih sredstava za egzistenciju, zabranu zaposlenja, oduzimanje zarade, korišćenje novca kao sankcije, zabranu pristupa bankovnim računima i karticama, nagovaranje na zaduživanja...

Pasivno nasilje – Svako ponašanje i aktivnosti u kojima nečinjenje, odbijanje ili ucjenjivanje da se nešto uradi može izazvati direktnu ili indirektnu fizičku ili psihičku štetu.

Zanemarivanje i zapostavljanje su oblici pasivnog nasilja i najčešće podrazumijevaju neadekvatno staranje, u pogledu zdravlja, higijene i izgleda, kao i zanemarivanje i zapostavljanje ličnih, kućnih i socijalnih potreba djevojčice, djevojke ili žene s invaliditetom. **Emocionalno zanemarivanje** predstavlja uskraćivanje pažnje i poštovanja.

Uključuje: Nedavanje hrane i vode, nebrigu, zanemarivanje higijene, nedostatak nadzora, neadekvatno odijevanje, neliječenje, ignorisanje, neuvažavanje mišljenja, izazivanje osjećaja stida i krivice, neuključivanje u porodični i društveni život...

Izolacija i kontrolisanje – Ovo su oblici nasilja na internetu ili uživo, koji se često, pogotovo na početku ako je partnerski odnos u pitanju, tumače kao ljubomora i velika ljubav i zabrinutost, što vremenom

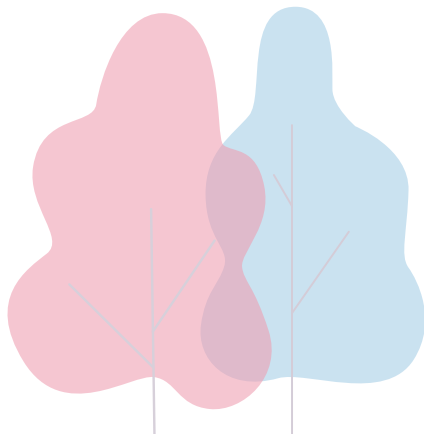
prerasta u odnos koji potpuno ograničava i kontroliše kretanje, kontakte, ponašanje, pa se polako gube porodične ili prijateljske veze koje su važan vid podrške i snage za izlazak iz nasilničkih odnosa.

Proganjanje i uhođenje – Obrazac ponašanja na internetu ili uživo, koji karakteriše namjerno i uporno praćenje, kontaktiranje, kontrolisanje nekoga protiv njegove volje. Dovodi do zastrašivanja, često sakrivanja, nemogućnosti normalnog svakodnevnog funkcionisanja na ličnom, profesionalnom i socijalnom nivou. Progonitelji/teljke mogu biti i poznate i nepoznate osobe.

Prijetnje i zastrašivanje – Oblik nasilja na internetu ili uživo, koji kao i psihičko nasilje uznemirava i narušava mentalno zdravlje, osjećaj sigurnosti i blagostanja dovodeći do toga da djevojčica, djevojka ili žena s invaliditetom živi u konstantnom strahu da će se prijetnje i zastrašivanje ostvariti. Treba ih shvatiti ozbiljno i prijaviti nadležnim institucijama.

Internet nasilje – Svako ponašanje koje uključuje korišćenje računarskih sistema za izazivanje, olakšavanje ili pretnju nasiljem nad pojedincima/kama, koje rezultira (ili će vjerovatno dovesti do) fizičke, seksualne, psihičke ili ekonomske povrede ili patnje i može uključivati eksploataciju okolnosti, karakteristika ili ranjivosti pojedinca/ke.

Uključuje: Neovlašćeno slanje, postavljanje i dijeljenje fotografija žrtve i manipulacija tim fotografijama ili nekim drugim privatnim sadržajima, podsticanje na upotrebu govora mržnje i nasilja, uspostavljanje odnosa povjerenja i emocionalne povezanosti s ciljem vrbovanja i iskorištavanja u seksualne i/ili finansijske svrhe, lažno predstavljanje i slanje neprikladnih poruka drugima u tuđe ime, slanje prijetnji ili drugog sadržaja koji vrijeđa ličnost žrtve, krađu i mijenjanje lozinke za e-mail ili nadimak (nick) na četu...

JOŠ NEKI SPECIFIČNI OBLICI NASILJA NAD ŽENAMA S INVALIDITETOM

Sakrivanje ili izolacija žene, djevojke ili djevojčice s invaliditetom, prijetnje osobe koja vrši nasilje da će ih napustiti i ostaviti same i bez pomoći, prijetnje o korišćenju nasilja, namjerno zastrašivanje (da neće dobiti hranu, njeegu...), socijalna izolacija i zabranjivanje posjeta, zabrana kontakata sa djecom i prijetnje djecom, sakrivanje informacija na koje imaju pravo, ponižavanje zbog njihovog načina kretanja, govora, izgleda i ismijavanje tog načina pred drugima, namjerno pogrešno interpretiranje njihovih običaja i navika, postupanje prema njima kao da su djeca, namjerno nametanje razgovora o smrti ili bolesti, neredovna ishrana, neodržavanje lične higijene, odijevanje neusklađeno sa vremenskim uslovima, neredovno odvođenje kod ljekara, pogrešna kupovina lijekova, ignorisanje njihovih žalbi i potreba, krađa novca, prodaja njihove imovine bez odobrenja, zloupotreba punomoćja, otvaranje pošte bez znanja ili protiv volje, potpisivanje dokumenata bez ovlašćenja, prisiljavanje na boravak u kolicima ili krevetu mimo njene volje, sakrivanje pomagala, ostavljanje na nepoznatom terenu ili mjestu s kojeg sama ne može da se vrati, namjerno pogrešno davanje uputstava, prekomjerno davanje lijekova ili nedavanje lijekova, zloupotrebljavanje njenih primanja, upravljanje njenim primanjima, odbijanje tumačenja znakovnog jezika ili pogrešno tumačenje, izmicanje pomagala, stvari, uspostavljanje „online partnerske veze” u svrhu finansijskog ili seksualnog iskorišćavanja...

Nasilje ima mnogo oblika i gotovo nikad nije prisutan samo jedan, a nije ih uvijek lako prepoznati. Ako nisi siguran/na da li neka djevojčica, djevojka ili žena s invaliditetom trpi nasilje ili nisi sigurna da li si ti izložena nasilju u nastavku su neke od smjernica koje mogu da pomognu u traženju odgovora na to pitanje.

ZNACI DA NEKO TRPI NASILJE:

- Nedostatak komunikacije i kontakta sa prijateljima ili porodicom
- Nezadovoljene osnovne životne potrebe koje utiču na zdravlje i bezbjednost
- Glad, neuhranjenost, dezorijentisanost ili zbunjenost
- Vidljive modrice ili rane na tijelu
- Nošenje prljave, pocijepane ili krvave odjeće
- Neobjašnjive fizičke povrede
- Znaci povreda unutrašnjih organa, kao što je povraćanje

KAKO PREPOZNATI DA LI TRPIŠ NASILJE?

ZAPITAJ SEBE:

- Osjećam li se potpuno podređenom i zavisnom?
- Osjećam li strah?
- Osjećam li se bespomoćnom i slabom?
- Kako se osjećam nakon toga što može biti nasilje?
- Imam li fizičke ili neke druge poteškoće (koje nemaju poznati medicinski uzrok)?
- Šta bi rekla nekome koga voliš da se nalazi u tvojoj situaciji?

Zdrav partnerski, a i drugi odnosi se zasnivaju na **ravnopravnosti, povjerenju, sigurnosti, poštovanju, nezavisnosti, opuštenosti**, a nasilan na **kontroli, neiskrenosti, fizičkom, psihičkom, seksualnom, verbalnom nasilju, nepoštovanju, prijetnjama, seksualnom nasilju, zavisnosti, nepovjerenju, strahu** i svemu zbog čega se ne osjećaš dobro i zdravo.

Djevojčice, djevojke i žene s invaliditetom koje su izložene nasilju često misle da su one krive za nasilje, da su izazvale nasilje i da su zaslužile to što im se dešava, da treba da su zahvalne na svemu umjesto što prigovaraju i ne znaju da stanu, da sigurno postoji neki razlog takvog ponašanja, da nasilnik ne može da se kontroliše, da to radi iz ljubavi, zbog umora, teške naravi, da se nasilje neće ponoviti ili da se nasilje neće pogoršati, da ih niko drugi ne bi trpio „takve kakve su“ i još mnogo drugih razloga u koje su ubijeđene od strane nasilnika, a koji su postali njihov način razmišljanja i mehanizam preživljavanja u takvoj situaciji.

VAŽNO JE DA ZNAŠ:

- Nisi jedina i nisi sama
- Nisi kriva za nasilje koje trpiš
- Za nasilje je odgovoran nasilnik
- Ne treba da osjećaš sramotu ili stid da pričaš o tome i potražiš pomoć
- Šta god da si rekla ili uradila nisi zaslužila da neko bude nasilan prema tebi
- Niko nema pravo da te povrjeđuje
- Nasilnik može biti svako
- Nasilje je naučeno i namjerno izabrano ponašanje
- Nasilje neće samo od sebe proći ali se može zaustaviti
- Ti ne zaslužuješ da se zbog nekoga osjećaš loše
- Ti vrijediš i zaslužuješ da živiš u miru
- Ti najbolje poznaješ situaciju u kojoj živiš, budi iskrena prema sebi
- Čestitaj sebi na svakom malom koraku koji napraviš za sebe

ŠTA RADITI U SLUČAJU NASILJA?

Obavezno potražiti pomoć i prijaviti!

KOME PRIJAVITI NASILJE U CRNOJ GORI?

- Uprava policije – **122**
- SOS za žrtve nasilja u porodici (non-stop) – **080 111 111**
- Zaštitnik ljudskih prava i sloboda – **020 225 395**
- Inicijativa mladih s invaliditetom Boke – I MI Boke (10-20h)
069 504 974 i 068 022 805
- Sigurna ženska kuća SOS telefon (non-stop) – **069 013 321**
- Centar za ženska prava (9-17h radnim danima)
020 664 193 i 067 166 800
- Crnogorski ženski lobi (non-stop) – **20 250 750 i 020 116 666**
- SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica (non-stop)
020 232 254 i 067 805 297
- SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Berane – **068 659 960**
- SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Bijelo Polje – **067 980 072**
- SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Plav – **068 450 452**
- SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Rožaje – **068 851 095**
- SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Ulcinj – **067 501 950**
- Otvoreni Centar Bona Fide Pljevlja – **068 450 140**
- Centar za romske inicijative (non-stop) – **067 104 700**
- Hitni pozivi (Uprava policije, Hitna pomoć i Vatrogasna služba) – **112**

ISBN 978-9940-619-10-1

Ova Brošura je izrađena u okviru projekta „Govorimo o nasilju i diskriminaciji žena s invaliditetom” koji finansira Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava. Sadržaj ove Brošure odgovornost je I MI Boke i ne odražava nužno stavove Ministarstva ljudskih i manjinskih prava.